

**با نمایندگان مردم در مجلس نهم
۶. آشنایی اجمالی با ساختار
مجلس شورای اسلامی و نهادهای وابسته**

به نام خدا

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱
چکیده	۲
مقدمه	۲
۱. انواع نهادهای مجلس شورای اسلامی متشکل از نمایندگان	۳
۱-۱. صحن.....	۳
۱-۲. کمیسیون‌ها	۴
۱-۳. هیئت رئیسه	۸
۱-۴. فراکسیون‌ها.....	۱۰
۱-۵. گروه‌های دوستی پارلمانی.....	۱۲
۲. نهادهای وابسته به مجلس شورای اسلامی	۱۲
۲-۱. دیوان محاسبات کشور	۱۳
۲-۲. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.....	۱۴
۲-۳. کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی.....	۱۹
منابع و مآخذ	۲۰

با نمایندگان مردم در مجلس نهم
۶. آشنایی اجمالی با ساختار
مجلس شورای اسلامی و نهادهای وابسته

پیشگفتار

جایگاه مجلس شورای اسلامی در مقام «خانه ملت» که «عصاره فضایل مردم» است و در جایگاه مرجع انحصاری قانونگذاری در کشور که صلاحیت نظارت بر امور کشور را هم دارد به قدری والاست که معمار کبیر انقلاب اسلامی خمینی روح‌الله این جایگاه را در رأس امور دانست.

وظیفه نمایندگی و وظیفه الهی در مقام نمایندگی مردم در نظام اسلامی است و نمایندگان محترم مجلس ضروری است که با علم و عمل به این تکلیف عمل نموده و پاسدار حقوق مردم شریف بوده و در تحقق اهداف انقلاب اسلامی تلاش نمایند.

مهمترین وظیفه مجلس شورای اسلامی و نمایندگان محترم مجلس، قانونگذاری و نظارت بر حسن اجرای قوانین مصوب است. بدیهی است برای کارآمدی و اثربخشی هرچه بیشتر فعالیت‌هایی که در بازه زمانی چهارساله دوره نهم مجلس در این دو عرصه انجام می‌گیرد لازم است تا نمایندگان محترم توجه خود را معطوف به موضوعات و مسائلی نمایند که تأثیر قانونگذاری آنها در نظام اجرایی کشور بادوام و فراگیر بوده و تضمین‌کننده توأمان توسعه و عدالت باشد.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در راستای ارائه خدمت به نمایندگان محترم مبادرت به تهیه یک بسته اطلاع‌رسانی در موضوعات مختلف نموده است تا اطلاعات لازم و مورد نیاز اولیه را جهت نمایندگان برگزیده مردم در دوره نهم مجلس تأمین نماید و چنانچه نمایندگان برگزیده در موضوعاتی اطلاعات کمتری را داشته باشند با استفاده از این مجموعه امکان افزایش سطح دانش آنان در این موارد فراهم شود. موضوعاتی که در این سلسله گزارشات انتخاب شده‌اند در موضوعات مختلف حقوقی، سیاسی، اقتصادی، برنامه و بودجه، اجتماعی، زیربنایی، انرژی و صنعت و معدن با همین رویکرد برگزیده و اولویت‌گذاری شده‌اند.

امید است آنچه انتشار یافته و در اختیار قرار گرفته قابل استفاده و مفید باشد و اطلاعات اولیه لازم مورد نیاز را برای نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی فراهم نماید. همچنین امید است دوره نهم مجلس شورای اسلامی با همکاری تمام نهادهای مؤثر در سیاستگذاری و همت نمایندگان

شاهد دوره‌ای پربار و کارآمد از نظام قانونگذاری باشیم که مرضی حضرت حق جل و علا و حضرت بقیه‌الله قرار گیرد.

چکیده

در این گزارش، ساختار مجلس شورای اسلامی در دو قسمت به اجمال شرح داده شده است؛ نخست، زیرمجموعه‌های مجلس شورای اسلامی که شامل نهادهای درون مجلس و متشکل از نمایندگان هستند و عبارتند از: صحن علنی، کمیسیون‌ها (و کمیته‌ها)، هیئت رئیسه، فراکسیون‌ها و گروه‌های دوستی پارلمانی؛ دوم، نهادهای وابسته به مجلس شورای اسلامی که عبارتند از: دیوان محاسبات کشور، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی.

مقدمه

آنچه در این گزارش مورد بررسی قرار می‌گیرد ساختار سازمانی و به عبارت دیگر «نهادی»، مجلس شورای اسلامی به‌عنوان مرجع قانونگذاری در نظام جمهوری اسلامی ایران است. همچون هر سازمان دیگری، مجلس شورای اسلامی نیز از نهادهایی تشکیل شده است که با ویژگی‌ها و کیفیات متنوع، کارکردهای مختلفی را به‌عهده دارند. در این گزارش تلاش شده است تا با استناد به وبسایت مجلس شورای اسلامی،^۱ خانه ملت (خبرگزاری رسمی مجلس شورای اسلامی)^۲ و وبسایت مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی،^۳ به معرفی اجمالی این نهادها بپردازیم. به‌طور کلی، نهادهای درون مجلس شورای اسلامی را می‌توان از دو منظر دسته‌بندی و تبیین کرد: نخست از منظر حقوق اساسی و دوم از منظر تشکیلات اداری. دسته‌بندی نهادهای تشکیل‌دهنده مجلس شورای اسلامی از منظر نخست، شامل نهادهایی است که کم و بیش در همه کشورهای دارای قوه قانونگذاری قابل شناسایی هستند. مهمترین این نهادها عبارتند از: صحن، هیئت رئیسه، کمیسیون‌ها (و کمیته‌ها) و فراکسیون‌ها. اما از منظر سازمانی، مجلس شورای اسلامی مانند دیگر سازمان‌ها دارای چارت سازمانی

۱. آدرس وبسایت مجلس شورای اسلامی به‌شرح زیر است:

<http://www.parlira.ir>

۲. آدرس وبسایت خانه ملت به این شرح است:

<http://www.icana.ir>

۳. آدرس وبسایت مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی به این شرح است:

<http://www.majlis.ir>

مختص به خود است که بخش‌های مختلف زیر نظر رئیس و هیئت رئیسه به انجام وظایف خود می‌پردازند. معاونت‌های قانونگذاری و نظارت از جمله مهمترین این نهادها محسوب می‌شوند. در واقع به بیان آیین‌نامه داخلی مجلس، این نهادها، «تشکیلات اداری و پشتیبانی مجلس»^۱ محسوب می‌شوند و به‌طور مستقیم در اعمال صلاحیت قوه قانونگذاری نقشی ندارند.

دسته‌ای دیگر از نهادها وجود دارند که از نمایندگان مجلس تشکیل نشده‌اند، اما به مجلس وابسته‌اند و کارکردهای مختلفی مربوط به وظایف قوه مقننه را برعهده دارند. این نهادها عبارتند از: دیوان محاسبات کشور، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی. در این گزارش به اجمال به معرفی نهادهای گفته شده خواهیم پرداخت.

۱. انواع نهادهای مجلس شورای اسلامی متشکل از نمایندگان

۱-۱. صحن

صحن که اغلب از آن با عبارت «صحن علنی» یاد می‌شود، به‌عنوان مجمع نمایندگان، کار بررسی و تصویب نهایی قانون را برعهده دارد. طبق اصل شصت و دوم قانون اساسی، «مجلس شورای اسلامی از نمایندگان ملت که به‌طور مستقیم و با رأی مخفی انتخاب می‌شوند تشکیل می‌گردد». براساس اصل شصت و پنجم قانون اساسی نیز «پس از برگزاری انتخابات، جلسات مجلس شورای اسلامی با حضور دوسوم مجموع نمایندگان رسمیت می‌یابد و تصویب طرح‌ها و لوایح طبق آیین‌نامه مصوب داخلی انجام می‌گیرد مگر در مواردی که در قانون اساسی نصاب خاصی تعیین شده باشد».

در مبحث «تشکیل و افتتاح مجلس» در آیین‌نامه داخلی، موادی راجع به صحن علنی مقرر شده است. از آنجا که صحن مجلس واجد اهمیت و احترام خاصی است، به غیر از نمایندگان مجلس، صرفاً افرادی از اجازه حضور برخوردارند که طبق آیین‌نامه داخلی، مجاز به حضور باشند. در واقع مجوز حضور افرادی غیر از نمایندگان در صحن، نیازمند تصریح است. طبق ماده (۷) آیین‌نامه داخلی مجلس، «رئیس‌جمهور و معاونان او، وزیران به اجتماع یا به انفراد حق شرکت در جلسات علنی مجلس را دارند و می‌توانند مشاوران خود را نیز همراه داشته باشند و رئیس قوه قضائیه برای شرکت در مراسم تحلیف رئیس‌جمهور در مجلس شرکت می‌کند و همچنین اعضای شورای نگهبان حق حضور در کلیه جلسات رسمی مجلس را دارند و چنانچه طرح یا لایحه‌ای با قید دو یا

۱. عنوان مبحث سوم، فصل اول، باب اول (کلیات) آیین‌نامه داخلی.

سه فوریت در دستور مجلس قرار گیرد اعضای شورای نگهبان باید در آن جلسه شرکت نمایند»^۱. همچنین در دو تبصره‌ای که در «قانون اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی» (مصوب ۱۳۸۷/۹/۲۶) به این ماده الحاق شد، مفادی درباره مقررات راجع به حضور سایر مسئولان دستگاه‌های اجرایی و قضایی در صحن علنی قید شده است. فصل سوم از باب اول قانون آیین‌نامه داخلی مجلس با عنوان «گردش کار مجلس»، به ترتیب حاوی مفادی درباره جلسات مجلس، نطق‌ها و مذاکرات و آراست که در صحن علنی مجلس به انجام می‌رسد.

۲-۱. کمیسیون‌ها

کمیسیون‌ها مهمترین نهادهای تخصصی مجالس قانونگذاری محسوب می‌شوند. امروزه عمده‌ترین کار قانونگذاری از حیث محتوایی، در کمیسیون تخصصی صورت می‌گیرد.^۲ طبق ماده (۲۹) آیین‌نامه داخلی مجلس «مجلس دارای کمیسیون‌های خاص شامل کمیسیون تحقیق، تدوین آیین‌نامه داخلی مجلس، اصل نودم قانون اساسی و کمیسیون‌های تخصصی با محدوده وظایف مشخص به شرح مواد این آیین‌نامه خواهد بود».

۱-۲-۱. کمیسیون‌های خاص

سه کمیسیون «تحقیق» و «تدوین آیین‌نامه داخلی» و «اصل نودم قانون اساسی»، کمیسیون‌های «خاص» مجلس شورای اسلامی محسوب می‌شوند. کمیسیون تحقیق، بررسی اعتبارنامه‌هایی را که توسط شعب مورد تأیید قرار نگرفته یا توسط نمایندگان مورد اعتراض قرار گرفته است، برعهده دارد. کمیسیون تدوین آیین‌نامه داخلی مجلس، وظیفه رسیدگی به طرح‌های مربوط به مواد آیین‌نامه داخلی مجلس و ارائه نظر در این باره به مجلس را برعهده دارد.

کمیسیون اصل نودم قانون اساسی طبق ماده (۳۲) آیین‌نامه داخلی، «به منظور سامان دادن و کارآمدسازی مجلس و نمایندگان، خصوصاً نسبت به طرز کار قوای مجریه، قضائیه و مجلس مبتنی بر اصول متعدد قانون اساسی» تشکیل شده است. این کمیسیون طبق قوانین زیر به اعمال تکالیف مقرر شده می‌پردازد:

- قانون اجازه مکاتبه و تحقیق مستقیم به کمیسیون اصل نودم قانون اساسی با دستگاه‌های دولتی جهت رسیدگی به شکایات مردم (مصوب ۱۳۵۹/۱۱/۱)،

۱. معاونت حقوقی ریاست جمهوری، مجموعه آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، تهران، معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات، ۱۳۸۹.

۲. برای مطالعه راجع به این موضوع، رجوع کنید به محمدحسین زارعی، نقش کمیسیون‌های داخلی در نظارت پارلمانی (مطالعه تطبیقی)، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۹.

- قانون الحاق یک تبصره به ماده واحده مصوب ۱۳۵۹/۱۱/۱ مجلس شورای اسلامی راجع به اجازه مکاتبه و تحقیق مستقیم به کمیسیون اصل نودم قانون اساسی با دستگاه‌های دولتی.
- قانون نحوه اجرای اصل نودم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۶۵/۸/۲۵).
- قانون نحوه گزارش کمیسیون اصل نودم قانون اساسی (مصوب ۱۳۶۶/۹/۳).

۲-۱. کمیسیون‌های تخصصی

- براساس ماده (۳۳) آیین‌نامه داخلی مجلس وظایف و اختیارات این کمیسیون‌ها به شرح زیر است:
۱. بررسی طرح‌ها و لوایح ارجاعی و گزارش آن به مجلس شورای اسلامی،
  ۲. رسیدگی به درخواست‌های تحقیق و تفحص،
  ۳. رسیدگی به سؤال نمایندگان از رئیس‌جمهور و وزیران،
  ۴. بررسی موارد ارجاعی از لوایح برنامه توسعه و بودجه سالیانه و گزارش آن به کمیسیون تلفیق،
  ۵. کسب اطلاع از کم‌وکیف اداره امور کشور و بررسی گزارش‌های عملکردی و نظارتی از اجرای قوانین مربوط به دستگاه‌های ذیربط،
  ۶. تهیه گزارش موردی و سالیانه درخصوص امور اجرایی دستگاه‌ها و نحوه اجرای قوانین به خصوص قانون برنامه توسعه و بودجه سالیانه و ارائه نکات مثبت و منفی و پیشنهاد نحوه اصلاح آن و تقدیم گزارش به مجلس جهت قرائت.
- فهرست کمیسیون‌های تخصصی مندرج در آیین‌نامه به شرح زیر است:
- کمیسیون آموزش و تحقیقات (ماده (۳۴) آیین‌نامه داخلی مجلس)،
  - کمیسیون اجتماعی (ماده (۳۵) آیین‌نامه داخلی مجلس)،
  - کمیسیون اقتصادی (ماده (۳۶) آیین‌نامه داخلی مجلس)،
  - کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی (ماده (۳۷) آیین‌نامه داخلی مجلس)،
  - کمیسیون انرژی (ماده (۳۸) آیین‌نامه داخلی مجلس)،
  - کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات (ماده (۳۹) آیین‌نامه داخلی مجلس)،
  - کمیسیون بهداشت و درمان (ماده (۴۰) آیین‌نامه داخلی مجلس)،
  - کمیسیون شوراها و امور داخلی کشور (ماده (۴۰) مکرر آیین‌نامه داخلی مجلس)،
  - کمیسیون صنایع و معادن (ماده (۴۱) آیین‌نامه داخلی مجلس)،
  - کمیسیون عمران (ماده (۴۲) آیین‌نامه داخلی مجلس)،
  - کمیسیون فرهنگی (ماده (۴۳) آیین‌نامه داخلی مجلس)،
  - کمیسیون قضایی و حقوقی (ماده (۴۴) آیین‌نامه داخلی مجلس)،
  - کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی (ماده (۴۵) آیین‌نامه داخلی مجلس).

جدول موضوعات مرتبط کمیسیون‌های تخصصی مندرج در آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی

ردیف	نام کمیسیون	موضوعات مرتبط
۱	آموزش و تحقیقات	۱. آموزش و پرورش عمومی ۲. آموزش فنی و حرفه‌ای ۳. آموزش عالی ۴. تحقیقات و فناوری
۲	اجتماعی	۱. امور اداری و استخدامی ۲. کار ۳. اشتغال ۴. روابط کار ۵. تعاون
۳	اقتصادی	۱. اقتصاد و دارایی ۲. بازرگانی داخلی ۳. بازرگانی خارجی
۴	امنیت ملی و سیاست خارجی	۱. سیاست در روابط خارجی ۲. دفاع ۳. اطلاعات و امنیت
۵	انرژی	۱. امنیت ۲. گاز ۳. برق ۴. سدها ۵. نیروگاه‌های آبی و برقی ۶. انرژی اتمی ۷. انرژی‌های نو
۶	برنامه و بودجه و محاسبات	۱. برنامه ۲. بودجه ۳. نظارت برنامه و بودجه و دیوان محاسبات و امور مالی مجلس و آمار و خدمات حقوقی فنی ۴. نظارت و مراقبت بر اجرای مقررات بودجه و امور مالی مجلس و نحوه هزینه کردن آن ۵. رسیدگی به عملکرد بودجه سالیانه مجلس و ارائه گزارش آن حداکثر تا پایان شهریورماه سال بعد ۶. بازرسی و رسیدگی دقیق و نظارت در مورد کلیه اموال و اشیای منقول و غیرمنقول مجلس شورای اسلامی
۷	بهداشت و درمان	۱. بهداشت ۲. درمان ۳. بهزیستی ۴. تأمین اجتماعی ۵. بیمه‌های اجتماعی ۶. هلال احمر

ردیف	نام کمیسیون	موضوعات مرتبط
۸	شوراها و امور داخلی کشور	۱. سیاست داخلی ۲. شوراها ۳. امور غیرعمرانی شهرداری‌ها ۴. ثبت احوال
۹	صنایع و معادن	۱. صنایع ۲. پست ۳. مخابرات ۴. معادن ۵. پتروشیمی ۶. صنایع، هوافضا و ارتباطات
۱۰	فرهنگی	۱. فرهنگ و هنر ۲. ارشاد و تبلیغات ۳. صدا و سیما ۴. ارتباطات جمعی ۵. تربیت بدنی ۶. جوانان ۷. زنان ۸. خانواده
۱۱	قضایی و حقوقی	قضایی و حقوقی
۱۲	کشاورزی، آب و منابع طبیعی	۱. کشاورزی ۲. منابع آب ۳. دام و طیور ۴. شیلات ۵. محیط زیست ۶. هواشناسی

۳-۲-۱. کمیسیون مشترک

کمیسیون مشترک برای بررسی طرح‌ها و لوایحی تشکیل می‌شود که به تشخیص هیئت رئیسه به دو یا چند کمیسیون، «ارتباط اساسی» داشته باشد (ماده ۵۸) آیین‌نامه داخلی مجلس).

۴-۲-۱. کمیسیون ویژه

چنان‌که در ماده (۵۹) آیین‌نامه داخلی مجلس مقرر شده است، «در مسائل مهم و استثنایی که برای کشور پیش می‌آید و تهیه گزارش ضرورت پیدا می‌کند، به پیشنهاد حداقل ۱۵ نفر از نمایندگان و تصویب مجلس، این کمیسیون تشکیل می‌شود...».

۳-۱. هیئت رئیسه

طبق ماده (۱۴) آیین‌نامه داخلی مجلس، هیئت رئیسه مجلس از رئیس، دو نایب رئیس، ۶ دبیر و سه ناظر^۱ تشکیل می‌شود. وظایف و اختیارات هیئت رئیسه به موجب ماده (۲۳) آیین‌نامه داخلی مجلس عبارت است از:

۱. نظارت بر کلیه امور اداری، مالی، استخدامی و سازمانی مجلس،
۲. تصویب بودجه پیشنهادی سالیانه مجلس و ارجاع آن به کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس جهت طی مراحل قانونی،
۳. تصویب حقوق مالی نمایندگان طبق این آیین‌نامه،
۴. انتظام و حفظ انضباط مجلس،
۵. نظارت بر انجام امور مربوط به گزارش‌ها، چاپ و توزیع آنها،
۶. تهیه و تنظیم برنامه هفتگی مجلس،
۷. مسئولیت و نظارت بر رعایت اوقات و مهلت‌های قانونی مذکور در این آیین‌نامه،
۸. تصمیم‌گیری درخصوص دعوت از اشخاص حقیقی و حقوقی و موافقت با حضور اشخاص متقاضی جهت شرکت و یا اظهارنظر در مجلس،
۹. اعلام مراتب رد اعتبارنامه یا استعفای نمایندگان به وزارت کشور،
۱۰. بررسی و حل و فصل مسائل و مشکلات کمیسیون‌ها و شعب اتخاذ تصمیم در موارد اختلافی یا عدم رعایت آیین‌نامه،
۱۱. حفظ شأن و منزلت و اقتدار مجلس و دفاع از حقوق و جایگاه قانونی نمایندگان،
۱۲. تصویب سازوکار لازم جهت بهبود روش‌های نظارتی و ساماندهی امور ناظرین منتخب مجلس و کمیسیون‌ها در مجامع و شوراها و دریافت گزارش آنان.

رئیس مجلس

نقش رئیس مجلس در مجالس قانونگذاری از صیرف ناظم و اداره‌کننده جلسه و به اصطلاح سخنگو، تا مقام دینفوذ در تصمیم‌گیری‌ها و سیاستگذاری‌های تقنینی متغیر است.^۲

نظام قانونگذاری ایران، جزء نظام‌هایی است که به دلایل مختلف، نقش رئیس مجلس نقشی بسیار قابل توجه و مؤثر در تمامی شئون حقوقی و سیاسی است. به‌طور کلی وظایف و اختیارات رئیس مجلس را می‌توان به سه دسته وظایف و اختیارات مرتبط با مجلس شورای اسلامی، وظایف

۱. به موجب ماده (۳۵) قانون اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی (مصوب ۱۳۸۷/۹/۲۶)، در همه مواد آیین‌نامه داخلی، واژه منشی به واژه «دبیر» و واژه «کارپرداز» به واژه «ناظر» تغییر پیدا کرده است.
 ۲. برای مطالعه درخصوص اختیارات و وظایف رئیس مجلس در چند کشور منتخب ر.ک.: محمدحسین زارعی، مطالعه تطبیقی مجالس قانونگذاری، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۴، صص ۷۵۵-۷۵۹.

و اختیارات مرتبط با سایر قوا و نهادهای حکومتی و بالاخره وظایف و اختیارات مرتبط با نهادهای فراقوه‌ای (یا ملی) تقسیم کرد.^۱

مروری بر وظایف و اختیارات رئیس مجلس مندرج در ماده (۲۱) آیین‌نامه داخلی مجلس، بیانگر گستردگی و اهمیت آنهاست:

۱. اداره جلسات مجلس به شرح مواد آیین‌نامه،
۲. اداره کلیه امور اداری، مالی، استخدامی و سازمانی مجلس،
۳. امضای کلیه احکام استخدامی، براساس آیین‌نامه استخدامی کارکنان مجلس و سایر قوانین و مقررات،
۴. امضای کلیه نامه‌های مربوط به امور قانونگذاری و پارلمانی مجلس،
۵. حضور در نهادهای قانونی که رئیس مجلس عضو آنهاست،
۶. ارائه گزارش کامل از تصمیمات و اقدامات هیئت رئیسه در رابطه با مسائل مختلف مربوط به مجلس و واحدهای تابعه آن هر سه‌ماه یکبار به نمایندگان،
۷. سایر موارد مذکور در قانون اساسی و دیگر مقررات.

صلاحیت نظارت بر قانونی بودن مصوبات دولتی از طریق هیئت تطبیق مصوبات

طبق اصل یکصدوسی‌وهشتم قانون اساسی، «علاوه بر مواردی که هیئت وزیران یا وزیری مأمور تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی قوانین می‌شود، هیئت وزیران حق دارد برای انجام وظایف اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمان‌های اداری به وضع تصویب‌نامه و آیین‌نامه بپردازد. هر یک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیئت وزیران حق وضع آیین‌نامه و صدور بخشنامه را دارد ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین مخالف باشد. دولت می‌تواند تصویب برخی از امور مربوط به وظایف خود را به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر واگذار کند.

مصوبات این کمیسیون‌ها در محدوده قوانین پس از تأیید رئیس‌جمهور لازم‌الاجراست. تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولت و مصوبات کمیسیون‌های مذکور در این اصل، ضمن ابلاغ برای اجرا به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی می‌رسد تا در صورتی که آنها را برخلاف قوانین بیابد با ذکر دلیل برای تجدیدنظر به هیئت وزیران بفرستد».

قانون نحوه اجرای اصول هشتادوپنجم و یکصدوسی‌وهشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در رابطه با مسئولیت‌های رئیس مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۱۳۶۸/۱۰/۲۸ به تصویب رسید. به موجب تبصره «۱» این قانون، «هیئت دولت و کمیسیون‌های موضوع اصل

۱. ر.ک.: به مسیح بهنیا، «وظایف و اختیارات رئیس مجلس شورای اسلامی در مجموعه قوانین و مقررات کشور»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات حقوقی، شماره مسلسل ۷۷۵۶، اردیبهشت‌ماه ۱۳۸۵.

یکصدوسی و هشتم قانون اساسی مکلفند علاوه بر ارسال متن مصوبات و مستندات آن به درخواست رئیس مجلس، سوابق و اطلاعات و متن مذاکرات هیئت دولت و کمیسیون‌های مربوطه را در اسرع وقت در اختیار وی قرار دهند». در تبصره «۲» همین قانون مقرر شده است: «اگر بین رئیس مجلس و هیئت دولت و یا کمیسیون‌های مربوطه از جهت استنباط از قوانین اختلاف نظر حاصل شود نظر رئیس مجلس معتبر است».

رویه نظارت رئیس مجلس بر مصوبات دولتی با تصویب «قانون الحاق پنج تبصره به قانون نحوه اجرای اصول هشتاد و پنجم و یکصدوسی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در رابطه با مسئولیت‌های رئیس مجلس شورای اسلامی» (مصوب ۱۳۷۸/۱۲/۸) به‌طور دقیق‌تری صورت‌بندی شد. در تبصره «۳» قانون مذکور تأکید شد: «مصوبات دولت و کمیسیون‌های مربوط در مورد اصول هشتاد و پنجم و یکصدوسی و هشتم قانون اساسی باید ظرف یک هفته از تاریخ تصویب ضمن ابلاغ، برای اجرا به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی برسد». ضمانت اجرای این نظارت در تبصره «۴» همین قانون به این ترتیب مقرر شد: «چنانچه تمام یا قسمتی از مصوبه مورد ایراد رئیس مجلس شورای اسلامی قرار گیرد و پس از اعلام ایراد به هیئت وزیران، ظرف مدت مقرر در قانون، نسبت به اصلاح یا لغو آن اقدام نشود پس از پایان مدت مذکور حسب مورد تمام یا قسمتی از مصوبه مورد ایراد، ملغی‌الاثربود».

در تبصره «۵» این قانون به رئیس مجلس شورای اسلامی اجازه داده شده است «به‌منظور بررسی و اعلام نظر مقدماتی نسبت به تصویب‌نامه‌های هیئت وزیران و کمیسیون‌های مربوط»، «از وجود کارشناسان خبره در رشته‌های مختلف ... به‌عنوان عضو هیئت بررسی و تطبیق مصوبات دولت با قوانین استفاده کند». «نظرات و آرای هیئت مزبور جنبه مشورتی دارد و اتخاذ تصمیم نهایی با رئیس مجلس است».

۴-۱. فراکسیون‌ها

فراکسیون‌ها که تشکلهایی محدودتر از حزب شمرده می‌شوند، در مجلس شورای اسلامی از اهمیت بسزایی برخوردارند. در واقع این نوع تشکل، برخلاف احزاب فعال در برخی از نظام‌های قانونگذاری، علاوه بر جنبه سیاسی، بیشتر برای فعالیت‌هایی با ویژگی صنفی - حرفه‌ای و منطقه‌ای، تخصصی تشکیل شده‌اند. براساس اطلاعات مندرج در سایت «مجلس شورای اسلامی»، فراکسیون‌های زیر در مجلس هشتم شناسایی شده‌اند:^۱

- اصولگرایان،

1. <http://parliament.ir/index.asp?siteid=1&pageid=213>

- اقلیت،
- ورزش،
- زنان،
- محیط زیست و توسعه پایدار،
- مدیریت شهری و روستایی،
- فرهنگیان،
- حمایت از حقوق معلولان،
- حمایت از انتفاضه فلسطین،
- انقلاب اسلامی،
- قرآن و عترت،
- غدیر،
- مبارزه با دخانیات،
- گمرک،
- توسعه بنادر و دریانوردی،
- تعاون،
- توسعه صادرات غیرنفتی،
- صنایع غذایی،
- فناوری‌های پیشرفته،
- دانشگاهیان،
- جمعیت و توسعه،
- فرزندان شاهد،
- سازمان‌های مردم‌نهاد،
- کارشناسی طرح‌ها و لوایح،
- اقتدار ملی،
- مناطق آزاد تجاری - صنعتی و ویژه اقتصادی،
- احیای وقف و منزلت امامزادگان (ع) و مساجد،
- حج و زیارت،
- حمایت از نوآوران، نخبگان و مخترعان،
- پیگیری امور ایرانیان خارج از کشور،

- مهرورزی،
- عشایر،
- مدیریت بحران،
- روحانیون،
- یاوران امداد،
- ورزش‌های بومی.

چنان‌که از فهرست پیش‌گفته برمی‌آید، سنخیتی بین انواع فراکسیون‌های تشکیل شده در مجلس فعلی وجود ندارد؛ اما آنچه بدیهی است این است که نمایندگان براساس علائق سیاسی، حرفه‌ای، منطقه‌ای و سایر اینها با تشکیل فراکسیون، به همسویی و تشکل خود برای تلاش در جهت اهداف خاص تلاش می‌کنند.

۵-۱. گروه‌های دوستی پارلمانی

مجلس نیز مانند سایر نهادهای حکومتی، باید تلاش خود را در جهت تقویت روابط حسنه با کشورهای جهان بر پایه اصول راهبردی مندرج در قانون اساسی و سیاست‌های نظام جمهوری اسلامی، به‌کار بندد. به‌ویژه با توجه به ماهیت مجالس قانونگذاری، به‌ویژه ماهیت نهاد نمایندگی این نهاد، این روابط می‌تواند در بسط این رابطه مبتنی بر احترام متقابل، تأثیرگذار باشد. در وبسایت مجلس شورای اسلامی، اسامی اعضای گروه دوستی پارلمان ایران و دیگر کشورهای جهان درج شده است.^۱

۲. نهادهای وابسته به مجلس شورای اسلامی

نهادهایی که تاکنون از آنها نام بردیم، نهادهایی درون مجلس هستند که صرفاً از نمایندگان تشکیل شده‌اند؛ اما نهادهایی وجود دارند که وابسته به مجلس شورای اسلامی و زیر نظر مجلس به کارکردهای متنوعی را برعهده دارند و درواقع نهادهای پشتیبانی‌کننده قوه مقننه محسوب می‌شوند. این نهادها عبارتند از دیوان محاسبات کشور، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی و کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی. در ادامه به‌طور اجمالی به تبیین ساختار و کارکردهای سه نهاد مذکور می‌پردازیم.

۱. قابل مشاهده در آدرس زیر:

۲-۱. دیوان محاسبات کشور

دیوان محاسبات کشور مؤسسه‌ای است که زیر نظر مجلس شورای اسلامی عمل می‌کند. به موجب اصل پنجاه و پنجم قانون اساسی، «دیوان محاسبات به کلیه حساب‌های وزارتخانه‌ها، مؤسسات، شرکت‌های دولتی و سایر دستگاه‌هایی که به نحوی از انحاء از بودجه کل کشور استفاده می‌کنند به ترتیبی که قانون مقرر می‌دارد رسیدگی یا حسابرسی می‌نماید که هیچ هزینه‌ای از اعتبارات مصوب تجاوز نکرده و هر وجهی در محل خود به مصرف رسیده باشد. دیوان محاسبات، حساب‌ها و اسناد و مدارک مربوطه را برابر قانون جمع‌آوری و گزارش تفریغ بودجه هر سال را به انضمام نظرات خود به مجلس شورای اسلامی تسلیم می‌نماید. این گزارش باید در دسترس عموم گذاشته شود. دیوان محاسبات کشور علاوه بر ستاد مرکزی مستقر در پایتخت، در کلیه مراکز استان‌ها نیز به موجب قانون تشکیلات استانی دارد».

اهداف، وظایف و اختیارات دیوان محاسبات کشور

در ماده (۱) قانون دیوان محاسبات کشور (مصوب ۱۳۶۱/۱۱/۱۱)، اهداف دیوان محاسبات به شرح زیر قید شده است:

الف) کنترل عملیات و فعالیت‌های مالی کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسات، شرکت‌های دولتی و سایر دستگاه‌هایی که به نحوی از انحاء بودجه کل کشور استفاده می‌کنند.

ب) بررسی و حسابرسی وجوه مصرف شده و درآمدها و سایر منابع تأمین اعتبار در ارتباط با سیاست‌های مالی تعیین شده در بودجه مصوب با توجه به گزارش عملیاتی و محاسباتی مأخوذه از دستگاه‌های مربوطه.

ج) تهیه و تدوین گزارش تفریغ بودجه به انضمام نظرات خود و ارائه آن به مجلس شورای اسلامی (به موجب «قانون اصلاح قانون دیوان محاسبات کشور مصوب ۱۳۶۱/۱۱/۱۱ مجلس شورای اسلامی و الحاق یک ماده به آن» (مصوب ۱۳۷۰/۵/۲۰)).

وظایف و اختیارات دیوان محاسبات کشور طبق قانون مذکور عبارتند از:

- حسابرسی یا رسیدگی کلیه حساب‌ها درآمد و هزینه و سایر دریافت‌ها و پرداخت‌ها و نیز صورت‌های مالی دستگاه‌ها از نظر مطابقت با قوانین و مقررات مالی و سایر قوانین مربوط و ضوابط لازم‌الاجرا (ماده (۲))،

- بررسی وقوع عملیات مالی در دستگاه‌ها به منظور اطمینان از حصول و ارسال صحیح و به

موقع درآمد و یا انجام هزینه و سایر دریافت‌ها و پرداخت‌ها (ماده (۳))،

- رسیدگی به موجودی حساب اموال و دارایی‌های دستگاه‌ها (ماده (۴))،

- بررسی جهت اطمینان از برقراری روش‌ها و دستورالعمل‌های مناسب مالی و کاربرد مؤثر آنها در جهت نیل به اهداف دستگاه‌های مورد رسیدگی (ماده (۵))،

- اعلام نظر درخصوص لزوم وجود مرجع کنترل‌کننده داخلی و یا عدم کفایت مرجع کنترل‌کننده موجود در دستگاه‌های مورد رسیدگی با توجه به گزارشات حسابرسی‌ها و رسیدگی‌های انجام شده جهت حفظ حقوق بیت‌المال (ماده (۶))،

- رسیدگی به حساب کسری ابواب جمعی و تخلفات مالی و هرگونه اختلاف حساب مأمورین ذیربط دولتی در اجرای قوانین و مقررات به ترتیب مقرر در این قانون (ماده (۷))،

- تجزیه و تحلیل لایحه تفریغ بودجه ارسالی از طرف قوه مجریه براساس نتایج حاصل از بررسی‌ها، رسیدگی‌ها و یا حسابرسی‌های انجام شده و تهیه و ارائه گزارش حاوی نظرات به مجلس شورای اسلامی (ماده (۸)).

۲-۲. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

همچون دیگر پارلمان‌های دنیا، مجلس شورای اسلامی نیز نیازمند نهادی است تا بتواند با تکیه بر پژوهش‌ها و اظهارنظرهای تخصصی تدوین شده در آن نهاد، کیفیت طرح‌ها و لوایح در دست بررسی را افزایش دهد.^۱ مجلس شورای اسلامی از بدو تأسیس از مشورت‌های موردی کارشناسان در کمیسیون‌ها بهره می‌برد. اما از اواخر سال ۱۳۷۱ به دستور هیئت رئیسه، نهادی مستقل و سازمان‌یافته به‌عنوان مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ارائه خدمات مستمر کارشناسی و مطالعاتی به مجلس را برعهده گرفت. قانون شرح وظایف مرکز پژوهش‌ها نیز در تاریخ ۱۳۷۴/۹/۱۹ به تصویب رسید.

۲-۲-۱. اهداف و وظایف مرکز پژوهش‌ها

طبق ماده (۱) قانون مذکور «هدف مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی فراهم آوردن زمینه‌های لازم در جهت کارشناسی هرچه بهتر قوانین، پشتیبانی علمی و پژوهشی متناسب با وظایف مجلس شورای اسلامی و بهره‌برداری از اطلاعات و تحقیقات کارآمد در امر قانونگذاری است که وابسته به مجلس شورای اسلامی» است.

وظایف مرکز پژوهش‌ها در ماده (۲) قانون مذکور به شرح زیر قید شده است:

الف) مطالعه، پژوهش و ارائه نظرات کارشناسی در مورد تمام لوایح و طرح‌ها به نمایندگان و

۱. برای مطالعه بیشتر راجع به مراکز پژوهش پارلمانی ر.ک.: مقالات مندرج در نشریه مجلس و پژوهش (ویژه‌نامه مطالعات پارلمانی)، سال دهم، شماره چهارم، فوق‌العاده پاییز ۱۳۸۲.

کمیسیون‌های تخصصی مجلس شورای اسلامی در زمان مناسب.

ب) گردآوری و بررسی نظرات محققان و پژوهشگران دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی، دستگاه‌های اجرایی، نهادها، گروه‌ها، انجمن‌های علمی و تخصصی و احزاب سیاسی و افکار عمومی در مورد نیازهای جامعه از نظر قانونگذاری.

ج) مطالعه و بررسی و پژوهش نسبت به حسن اجرای قوانین و ارائه پیشنهادهای کارشناسانه برای رفع موانع و مشکلات.

د) تأمین نیازهای اطلاعاتی کمیسیون‌ها و نمایندگان مجلس و برقراری نظام اطلاع‌رسانی.

هـ) انجام پژوهش‌های موردی برحسب درخواست هیئت رئیسه، کمیسیون‌ها و نمایندگان مجلس.

و) انجام مأموریت‌های محوله در رابطه با کتابخانه‌های مجلس که از این پس زیر نظر مستقیم رئیس مجلس قرار می‌گیرند.

ز) اشاعه نتایج مطالعات پژوهشی از طرق:

- نشر کتب و نشریات مربوطه،

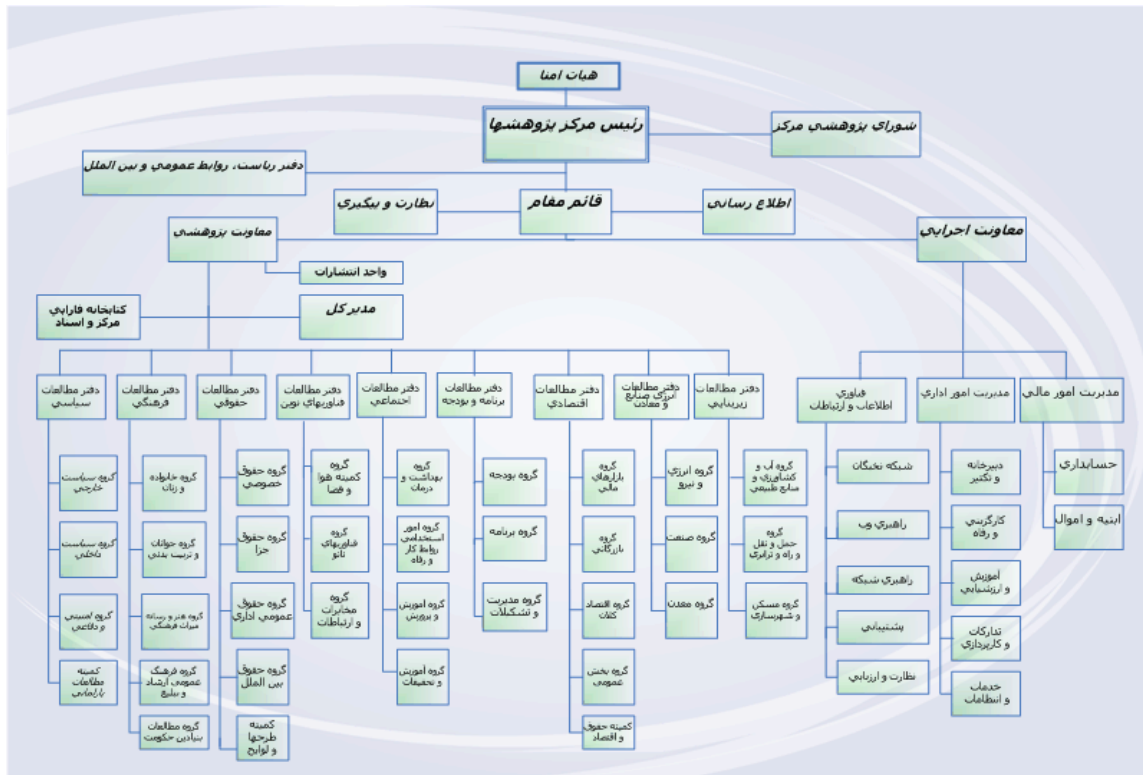
- تشکیل گردهمایی‌های دوره‌ای،

- انعکاس نظرات به واحدها و دستگاه‌های ذیربط با نظر هیئت‌رئیس مجلس شورای اسلامی.

۲-۲-۲. ساختار سازمانی مرکز پژوهش‌ها

طبق ماده (۳) قانون شرح وظایف مرکز پژوهش‌ها، ارکان مرکز عبارتند از: هیئت امناء، رئیس مرکز و شورای پژوهشی. در ماده (۴) قانون مذکور قید شده است که هیئت امناء مرکب از: رئیس مجلس به‌عنوان رئیس هیئت امناء، اعضای هیئت رئیسه و رئیس مرکز.

چارت سازمانی مرکز پژوهش‌ها

بر مبنای چارت فوق، دفاتر تخصصی مرکز پژوهش‌ها عبارتند از:

- دفتر مطالعات زیربنایی
- دفتر مطالعات انرژی، صنعت و معدن
- دفتر مطالعات اقتصادی
- دفتر مطالعات برنامه و بودجه
- دفتر مطالعات اجتماعی
- دفتر مطالعات فناوری‌های نوین
- دفتر مطالعات حقوقی
- دفتر مطالعات فرهنگی
- دفتر مطالعات سیاسی
- گروه مطالعات محیط کسب و کار.

۳-۲-۲. انواع گزارش‌هایی که در مرکز پژوهش‌ها تهیه می‌شوند^۱

دفاتر موجود در مرکز با رویکردی تخصصی وظیفه تهیه گزارش و ارائه نظرات کارشناسی درخصوص طرح‌ها و لوایح، درخواست نمایندگان و کمیسیون‌ها، ارزیابی عملکرد وزارتخانه‌ها و مطالعه و تهیه گزارش در زمینه طرح‌ها و پروژه‌های پژوهشی و تهیه بولتن‌ها را برعهده دارند.

مطالعات مربوط به طرح‌ها و لوایح و نحوه گردش کار

کلیه طرح‌ها و لوایح ارائه شده به مجلس برای اظهارنظر و تهیه گزارش کارشناسی به مرکز ارسال می‌شوند. این طرح‌ها و لوایح براساس موضوع به دفاتر تخصصی ارجاع داده می‌شوند که بر این مبنا دفاتر به اصلی و فرعی تعریف می‌شوند.

دفاتر علاوه بر تهیه گزارش و بررسی موضوع اصلی و ادبیات آن، در برخی موارد مواد جایگزین نیز پیشنهاد می‌کنند. در مورد برخی طرح‌ها و لوایح مهم و اساسی نیز جلساتی با حضور کارشناسان و صاحب‌نظران برگزار و مطالعات جامعی در مورد آنها انجام می‌شود.

درخواست‌های نمایندگان و کمیسیون‌ها و نحوه گردش کار

این درخواست‌ها به سه صورت به شرح زیر طبقه‌بندی می‌شوند:

الف) درخواست‌های فوری (کمتر از یک هفته) که در صورت نبود وقت کافی، بدون تایپ و به صورت دستنویس پس از تأیید معاونت پژوهشی برای متقاضی ارسال می‌شود.

ب) درخواست‌های کوتاه‌مدت (حدود یک ماه) که با تعریف کار پژوهشی در دفاتر و پس از موافقت معاونت پژوهشی انجام می‌شوند.

ج) درخواست‌های بلندمدت (بیش از یک ماه) که پس از تشکیل شورای تعریف، کار پژوهشی در مورد آن انجام می‌شود.

نمایندگان و کمیسیون‌های مجلس درخواست‌های خود را از طریق نامه به مرکز اطلاع می‌دهند که در این صورت درخواست‌ها ابتدا به دفتر معاونت پژوهشی ارسال و سپس با ارجاع به دفاتر تخصصی مرتبط با موضوع، پیگیری‌های لازم در این زمینه انجام می‌شود. برخی مواقع درخواست‌ها ممکن است به صورت شفاهی (تلفنی) باشد، یا اینکه نمایندگان مستقیماً از رابطین دفاتر در کمیسیون‌ها تقاضاهای خود را به اطلاع مرکز برسانند.

گاهی زمان پاسخگویی به درخواست نمایندگان به قدری کم است که ترجیح داده می‌شود، ارائه

۱. این قسمت از گزارش با استفاده از گزارشی با مشخصات زیر تدوین شده است:

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، (معاونت پژوهشی)، «آشنایی با مرکز پژوهش‌ها و نحوه گردش کار در آن»، شماره

سلسل ۷۱۱۹، مهرماه ۱۳۸۳.

مشورت کارشناسی به صورت شفاهی و مستقیم باشد. زیرا ارائه مشورت کارشناسی به صورت شفاهی تأثیرگذاری بیشتری نسبت به گزارش‌های مکتوب دارد و در بعضی موارد به درخواست کمیسیون‌های تخصصی توضیحات بیشتر در زمینه گزارش‌های ارائه شده به صورت خدمت‌رسانی شفاهی ارائه می‌شود.

مطالعات موردی

دفاتر تخصصی با توجه به برنامه‌ها و مقتضیات مجلس، موضوع‌های مهم روز و اولویت‌های مرکز، اولویت‌های پژوهشی خود را مشخص می‌کنند که در صورت تأیید معاونت پژوهشی (بعضاً نیاز به تأیید شورای پژوهشی نیز دارد) به عنوان مطالعات موردی در مرکز انجام می‌شوند. این مطالعات ممکن است برای یک موضوع خاص به صورت دوره‌ای انجام شود، مانند ارزیابی عملکرد دستگاه‌های دولتی که سالیانه یکبار انجام می‌شود یا ممکن است به صورت انتشار کتاب و لوح فشرده باشد.

مطالعات ویژه (طرح‌های پژوهشی)

طرح‌های پژوهشی پس از بررسی و تأیید در شورای پژوهشی مرکز در قالب قراردادی بین مرکز و مجری طرح (اشخاص حقوقی یا حقیقی) منعقد می‌شود.

۲-۲-۴. سایر خدمات پژوهشی

بولتن‌ها

بولتن‌ها گزارشاتمی هستند که به منظور اطلاع‌رسانی اخبار، دیدگاه‌ها، چالش‌ها و... به شیوه‌ای ساده، تهیه می‌شوند. هریک از دفاتر تخصصی به تناسب حدود وظایف خود سالیانه تعدادی بولتن با موضوع‌های مختلف تهیه می‌کنند.

لوح فشرده (CD)

مرکز پژوهش‌ها در زمینه تهیه لوح‌های فشرده برای استفاده نمایندگان فعالیت می‌کند. اولین لوح فشرده این مرکز با عنوان «لوح قانون» که حاوی کلیه قوانین مصوب مجلس از صدر مشروطه تاکنون، مصوبات شورای انقلاب، مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی، آرای وحدت رویه دیوان عالی کشور، آرای وحدت رویه دیوان عدالت اداری، مصوبات مجمع تشخیص مصلحت نظام و مصوبات هیئت وزیران است، توسط دفتر بررسی‌های حقوقی منتشر شده است. نسخه جدید این لوح، با عنوان «لوح حق» در فروردین‌ماه ۱۳۸۹ به‌روز شده و توزیع شده است.

کتاب و مجله

عناوین نشریات و کتب براساس خط‌مشی‌های تعیین شده از سوی معاون پژوهشی مرکز، بر مبنای

مطالعات و پژوهش‌های انجام شده، از سوی دفاتر تخصصی مشخص می‌شود. تاکنون ۶۳ شماره از مجله «مجلس و پژوهش» منتشر شده است. به علاوه کتاب‌های زیادی در زمینه‌های گوناگون منتشر شده‌اند که موضوعات آنها یا به طرح‌ها و لوایح یا به اولویت‌های پژوهشی دفاتر تخصصی مربوط هستند.

وبسایت‌های مرکز پژوهش‌ها

-وبسایت رسمی

در وبسایت رسمی مرکز پژوهش‌ها به آدرس majlis.ir گزارش‌های منتشر شده توسط مرکز در خصوص موضوعاتی که در قسمت پیشین ذکر شد، قابل مشاهده و دانلود است. همچنین فایل‌های کتب و نشریه‌های مجلس و پژوهش در این وبسایت قابل مشاهده و دانلود است.

-وبسایت حافظه قوانین

این وبسایت پایگاه اطلاعات قوانین و مقررات و فرآیند تصویب طرح‌ها و لوایح، مصوب می‌شود. به زودی آدرس جدید آن اعلام خواهد شد ولی لینک مربوطه روی سایت اصلی مرکز قرار دارد. در این وبسایت، علاوه بر امکان دسترسی به قوانین، مصوب جدید، می‌توان متن آخرین طرح‌ها و لوایح و آخرین تغییرات طرح‌ها و لوایح را مشاهده کرد. همچنین دستور جلسات مجلس نیز در این وبسایت قابل دسترسی است.

۲-۳. کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی

۱-۲-۳. اهداف و وظایف

در ماده (۱) «قانون اساسنامه کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی» مقرر شده است: «کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی که در این اساسنامه به اختصار کتابخانه نامیده می‌شود، مؤسسه‌ای تحقیقاتی، فرهنگی و خدماتی است که زیر نظر مستقیم رئیس مجلس فعالیت می‌کند».

هدف این نهاد در ماده (۳) به شرح زیر شرح داده شده است:

«هدف اصلی و بنیادی کتابخانه جمع‌آوری آثار حقوقی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی با تأکید بر اسلام‌شناسی و ایران‌شناسی، حفظ و نگهداری میراث ملی، آثار کمیاب و خطی و موزه‌های و انتشار مناسب آن، ارائه خدمات به نمایندگان مجلس شورای اسلامی، شورای نگهبان، مجلس خبرگان، مجمع تشخیص مصلحت نظام، دولتمردان نظام و پژوهشگران داخلی و خارجی، دانشجویان و سایر مراجعین است».

در ماده (۳) قانون مذکور، وظایف و اختیارات زیر برای کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی برشمرده شده است:

«الف) گردآوری، سازماندهی، پژوهش و اشاعه انواع منابع معتبر فارسی و غیرفارسی برطبق هدف اصلی مندرج در ماده (۳) و خرید نسخ خطی و چاپی و آثار کمیاب یا پذیرش آثار اهدایی و وقفی.

ب) استفاده از دانش فنی جدید برای سازماندهی منابع و مواد و ارائه بهینه خدمات،

ج) عضویت در مجامع ملی و بین‌المللی مرتبط و شرکت در جلسات، گردهمایی‌های مربوط و انجام مطالعات تطبیقی جهت بهبود فعالیت‌های خدماتی، پژوهشی و اطلاع‌رسانی و به‌روز نگه داشتن کتابخانه،

د) برقراری ارتباط با کتابخانه‌های مجالس سایر کشورها و مبادله آثار علمی و انتشارات کتابخانه‌ای،

ح) حفظ و آماده‌سازی و انتشار مدارک و اسناد و فهرس و ترجمه آنها،

و) مبادله، اهدا و یا فروش نسخ اضافی موجود و وجین کتابخانه با تصویب هیئت امنا،

ز) همکاری و مشارکت با کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مراکز اسنادی هم‌طراز در اجرای طرح‌های مرتبط با وظایف کتابخانه،

هـ) دریافت اسناد راکد مجلس اعم از مکتوب و غیرمکتوب برحسب مورد».

۲-۳-۲. ارکان

ارکان کتابخانه به موجب ماده (۵) اساسنامه، متشکل است از: هیئت امنای کتابخانه و رئیس کتابخانه، هیئت امنای کتابخانه مجلس طبق ماده (۶) از اعضای زیر تشکیل می‌شود:

- رئیس مجلس که ریاست هیئت امنا را دارا خواهد بود،
- رؤسای کمیسیون‌های ارشاد و هنر اسلامی و وسایل ارتباط جمعی، فرهنگ و آموزش عالی،
- کارپرداز فرهنگی مجلس،
- دو نفر از کارشناسان کتابداری و کتابشناسی به پیشنهاد رئیس کتابخانه و تأیید رئیس مجلس،
- رئیس کتابخانه.

منابع و مأخذ

در متن گزارش، به صورت پاورقی قید شده است.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۲۰۹۲

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: با نمایندگان مردم در مجلس نهم ۶. آشنایی اجمالی با ساختار مجلس شورای اسلامی و نهادهای وابسته

نام دفتر: مطالعات حقوقی (گروه حقوق عمومی)
تهیه و تدوین: احمد مرکزالمیری
ناظر علمی: حجت‌الاسلام والمسلمین جلیل محبی
مقتضی: معاونت پژوهشی
ویراستار: حسین صدری‌نیا

واژه‌های کلیدی:

۱. مجلس شورای اسلامی
۲. ساختار سازمانی
۳. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تاریخ انتشار: ۱۳۹۰/۱۱/۳